

гражданские и общественные ценности, национальные ценности, семейные (родственные), личные духовные ценности. Отмечается, что аксиологическая составляющая духовности аккумулирует сформированность устойчивой положительной установки, стремлений, ориентиров относительно восприятия, осмысления духовных ценностей, мотивационной направленности личности (наличие духовных ценностных ориентаций, духовных потребностей); мотивация самосовершенствования (наличие духовного идеала); направленность на удовлетворение духовных потребностей. В плоскости определенных позиций сделан вывод, что воспитание духовности подрастающей личности осуществляется с помощью трансформации мотивов, ценностных ориентаций, потребностей, установок школьников.

Ключевые слова: духовность, личность, ценности, ценностные ориентации, духовные ценности, общечеловеческие ценности, духовное развитие, воспитание духовности.

Kateryna Desyatnyk. The spirituality of the personality: axiological aspect. The results of the theoretical analysis of scientific approaches about determination of the phenomena of increasing personality in the axiological aspect are showed in the article. The sense of the concept of “spirituality” in the context of the philosophy, sociology, psychology, pedagogy is opened. There is discovered that in the treatments of this concept the significant attraction to the “values” category is trace. There is the characteristic of the sense of the categories of “values” and “values orientations”. The general, civil and social, national values, family, personal spiritual values are the structure of spiritual values. There is the note that axiological component of spirituality accumulates the formation of stable positive attitude, aspirations, and orientations about perception and realizing of spiritual values, motivational orientation of personality (availability of spiritual valuable orientations, spiritual requirements); motivation of self improvement (availability of spiritual ideal); the focus on the satisfaction of spiritual requirements. In the plane of these positions the conclusion that education of spirituality of increasing personality carries by means of transformation of reasons, valuable orientations, requirements and guides of students.

Key words: spirituality, personality, values, spiritual orientations, spiritual values, general values, spiritual development, education of spirituality.

УДК 378.22:373.2

Олександра Ємчик

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Педагогічні умови розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки

У статті виокремлено та проаналізовано педагогічні умови розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Визначено поняття педагогічних умов та важливість їх реалізації для підвищення ефективності професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у контексті розвитку їх творчого потенціалу під час навчання у магістратурі.

Ключові слова: педагогічні умови, творчий потенціал, педагогічні умови розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти.

Постановка наукової проблеми та її значення. Суспільне замовлення на фахівця в галузі дошкільної освіти, здатного здійснювати педагогічну діяльність на високому – творчому рівні, тобто готового до здійснення науково-дослідної діяльності, до впровадження елементів новизни у методах, формах та змісті навчально-виховного процесу, а також до управління та організації творчої діяльності вихованців днз та студентів вимагає і змін та оновлення системи педагогічної освіти, методології, технології і методики організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Саме тому проблема створення умов, за яких розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти буде найбільш ефективним, стає все актуальнішою.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблема модернізації педагогічної освіти в контексті розвитку особистості в умовах вищих навчальних закладів висвітлюється у працях таких учених, як: В. Андрущенко, Є. Барбіна, І. Богданова, О. Глузман, О. Гузій, М. Євтух, Е. Карпова, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, З. Курлянд, А. Линенко, О. Пехота, В. Радул, В. Сластьонін та інших. Питанням розвитку якостей особистості та розробці відповідної системи методичної роботи присвячено дослідження І. Беха, А. Бойко, Н. Кичука, В. Лозової, О. Мороза, А. Мудрика, Н. Ничкало, І. Прокопенка, Н. Тарасевича, Н. Щуркової та інших.

Педагогічні умови професійної підготовки фахівців дошкільної освіти до творчої педагогічної діяльності описано у доробках науковців: Л. Артемової, В. Береки, Г. Беленької, А. Богуш,

К. Волинець, Л. Галаманжук, Н. Голоти, Н. Грами, І. Дичківської, Л. Друбецької, Л. Кідіної, Н. Ковалевської, Л. Козак, О. Кучерявого, Н. Лисенко, В. Нестеренко, С. Петренко, Л. Пісоцької, Н. Сайко, Х. Шапаренко, Р. Шаповала та ін.

Незважаючи на широкий інтерес вчених до питань творчого розвитку особистості в умовах вищої школи проблема вдосконалення педагогічних умов розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти дослідниками розкрита недостатньо.

Мета статті – проаналізувати педагогічні умови розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Необхідною складовою реалізації програми розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки є створення відповідних педагогічних умов.

Під умовами слід розуміти чинники, котрі роблять можливими наявність того чи іншого предмету, стану чи процесу, тобто те, від чого залежить існування того чи іншого явища. Педагогічні ж умови – певні педагогічні обставини, які сприяють прояву педагогічних закономірностей у процесі існування певних педагогічних явищ. Щодо педагогічних умов, які забезпечують навчально-виховний процес, то, за Ю. Бабанським – це становище, в якому усі складові педагогічного процесу комбіновані у найкращому взаємовідношенні, а це створює необхідні можливості для всіх його учасників для успішної діяльності [2, с. 192].

Педагогічні умови успішного розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти визначають вимоги до професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Загалом умови розвитку творчих якостей особистості, у тому числі і творчого потенціалу, виділені педагогами та психологами можна виділити у декілька груп: організаційні, методичні, психолого-педагогічні, технологічні.

Так С. Сисоева виділяє такі психолого-педагогічні умови творчого розвитку особистості магістра: забезпечення реалізації студентами їх творчих ресурсів та можливостей у навчальному процесі вч: під час лекцій, на практичних заняттях, у процесі проходження практики, у поза аудиторній роботі тощо; сприяння самовизначенню кожного студента через створення ситуації вільного вибору; залучення студентів до різних видів громадської діяльності; створення атмосфери творчості, партнерства та співробітництва у студентському колективі; демократичний стиль спілкування між студентами і викладачами; створення умов для професійно-педагогічної самореалізації студентів під час дозвілля; сприяння підвищенню загального культурного рівня студентів; позитивне оцінювання творчої навчальної та практичної діяльності студентів; забезпечення матеріально-технічної бази навчально-виховного процесу [10, с. 218-219]. Як бачимо, для успішної професійної підготовки до творчої педагогічної роботи необхідним є забезпечення участі студентів у різних видах діяльності, як під час навчання, так і у проведенні вільного часу. При цьому, цей процес вимагає кваліфікованого супроводу з боку викладачів та активної їх співпраці зі студентами.

Схожим є підхід О. Попової, на думку якої, ефективний розвиток творчого потенціалу майбутнього інженера залежить від забезпечення таких педагогічних умов, як: цілеспрямованої внутрішньовузівської підготовки викладачів до розвитку творчого потенціалу особистості студента; духовно-творчого збагачення педагогічного процесу вищого навчального закладу; створення розгалуженої системи стимулювання професійно-творчого самовиявлення студентів у процесі професійної підготовки [8, с. 5].

Р. Серьожникова вважає, що формування творчого педагогічного потенціалу буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови: науково-методичне забезпечення професійно-творчого становлення майбутніх фахівців; креативне управління процесом навчання студентів; наявність креативного освітнього середовища; оптимальність комплексу організаційно-методичних засобів, спрямованих на розвиток суб'єктної активності і педагогічної рефлексії майбутнього викладача [9, с. 10]. Так, основною відмінністю у підході дослідниці є організація креативного освітнього середовища для професійної підготовки до творчої педагогічної діяльності.

Відмінність виділених С. Єфіменко умов полягає, що окрім створення інтелектуально-творчого середовища у вищому навчальному закладі дослідниця наголошує на важливості психолого-педагогічного забезпечення майбутньої професійної діяльності та мотивації пізнавальної діяльності [4].

Основні положення гіпотези С. Хмельковської полягають у тому, що процес професійно-педагогічної підготовки творчих педагогів буде більш ефективним, якщо: забезпечити професіоналізацію занять з практики студентів на початковому етапі навчання; залучити студентів до систематичної науково-дослідної роботи; активізувати імітаційно-педагогічну діяльність студентів на

практичних заняттях [11, с. 7]. Так, не можна залишити поза увагою при виділенні педагогічних умов самостійної творчої практичної діяльності студентів, і не тільки під час практики, а й у процесі аудиторного навчання та написання випускної наукової роботи.

Проаналізувавши підходи вчених за останнє десятиліття до виділення умов формування та розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога, можна виділити низку узагальнених, таких як: використання у процесі навчання завдань творчого характеру, розвиваючий характер навчального матеріалу, перевага пошуково-дослідницької діяльності над репродуктивною, тобто поєднання теоретичної підготовки із практичним застосуванням знань, умінь і навичок; забезпечення самостійності та активності студентів у пошуку оригінальних та альтернативних шляхів розв'язання педагогічних проблем; забезпечення індивідуального підходу в організації навчально-пізнавальної діяльності студентів; забезпечення відповідного супроводу творчої діяльності студентів з боку викладачів.

Отже, ми виділяємо такі основні організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки: науково-методичне забезпечення творчої діяльності студентів у процесі навчання; забезпечення кваліфікованого творчого супроводу професійно-особистісного становлення та розвитку студента; організація творчого освітнього середовища; стимулювання та активізація самовизначення та самореалізації студентів у процесі науково-дослідної та самостійної практичної творчої діяльності студентів у процесі професійної підготовки.

Науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу – це сукупність документів, наукових, навчальних, методичних матеріалів, які описують зміст, встановлюють структуру, визначають результат, регламентують перебіг навчального процесу у вищій школі [5]. Таке науково-методичне забезпечення навчальної діяльності студентів у магістратурі повинно в першу чергу бути спрямоване на розвиток творчої особистості, а отже необхідно переглянути його зміст та основні складові у контексті розвитку творчого потенціалу. До них О. Гулай відносить: концептуальні засади викладання навчальних дисциплін у вищому навчальному закладі (навчальні програми, інформаційне забезпечення, законодавчі та інструктивні документи); теоретичну складову навчальних дисциплін (матеріал, котрий міститься у лекціях, необхідній літературі для опрацювання, наочних матеріалах); практичну складову (плани практичних і семінарських занять, методичні вказівки, збірники творчих завдань і вправ, педагогічних задач); складова для самостійної роботи студентів (тематика проектів для наукових досліджень, різноманітні пояснення та приклади розв'язання проблемних завдань, завдання для самоперевірки та індивідуальні завдання для поглибленого вивчення дисциплін, довідкові матеріали); засоби контролю знань [3]. На нашу думку, важливим аспектом науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі у контексті розвитку творчого потенціалу студентів магістратури спеціальності „Дошкільна освіта” є передбачення залучення студентів до різних видів та форм діяльності, використання творчих методів у процесі професійної підготовки. Але в першу чергу необхідно звернути увагу на зміст навчальних дисциплін професійно-практичного циклу та відповідність йому способів викладання.

Ця умова напряму пов'язана із забезпеченням відповідного супроводу професійно-особистісного становлення та розвитку особистості студента. Такий творчий супровід можна визначити як діяльність супроводжувачих суб'єктів (викладачі педагогічних дисциплін, куратори, методисти та керівники практики, представники адміністрації і т. ін.), що забезпечує максимально повне розкриття та розвиток творчої особистості майбутнього магістра дошкільної освіти. Сюди відносимо не тільки продуману та організовану систему роботи, а й співробітництво, співпереживання, допомога, психолого-педагогічна підтримка.

Так, співробітництво передбачає створення таких міжособистісних зв'язків, які мають діалогічний характер. Діалог у педагогічному процесі виступає як спосіб самовдосконалення його учасників та одночасно формою організації діяльності. Діалогічність взаємодії вимагає досягнення співучасті – емоційного включення у справи іншої людини, активної допомоги, співчуття, співпереживання у зв'язку з успіхом та невдачами інших. Окрім цього, співробітництво визначають відповідні відносини між людьми. Необхідною вимогою сучасного освітнього середовища є створення справжньої творчої атмосфери в кращих традиціях гуманізму. До чинників, котрі впливають на творчу насиченість Н. Мартишина відносить: переважання у складі педагогічного колективу творчих фахівців, спільність їх творчих пошукувань, обмін думками та творчими доробками, ділові суперечки, педагогічні дискусії з метою творчого оновлення професійної діяльності, визнання успіхів та демонстрація досягнень кожного, задоволення роботою, спільна відповідальність за процес та результати роботи [7].

Із організацією творчого супроводу творчої діяльності студента в межах вищого навчального закладу тісно пов'язане створення творчого освітнього середовища у вищій школі. Під освітнім середовищем слід розуміти систему психолого-педагогічних впливів та умов формування майбутнього магістра дошкільної освіти. Тобто усі компоненти освітнього середовища у магістратурі вnz повинні бути спрямовані на забезпечення саморозвитку особистості студента у контексті розвитку якостей, котрі складають його творчий потенціал.

Метою професійної підготовки магістрів дошкільної освіти, особливо у контексті розвитку творчого потенціалу не є формування особистості із задалегідь визначеними ознаками, якостями, рівнем навченості, підготовленості. Вона покликана, у першу чергу, забезпечити реалізацію потреби особистості у самовизначенні, само зміні, самоактуалізації. Тобто, магістр дошкільної освіти для успішної професійної підготовки повинен перетворитись на суб'єкт власної навчальної діяльності, спілкування, дозвілля та практичної педагогічної діяльності [1]. Це означає, що студент бере на себе відповідальність за власну професійну підготовку, самостійно ставить перед собою цілі у навчально-пізнавальній діяльності, приймає рішення щодо їх досягнення, проявляє ініціативу та творчість у професійній педагогічній діяльності.

Таким чином, у процесі професійної підготовки магістра дошкільної освіти постає необхідність у стимулюванні та активізації самостійної діяльності студента. На нашу думку, слушним є підхід Н. Лаврентьевої, яка визначає два способи реалізації цієї умови: прямий (через зміст навчального матеріалу, його інтерпретацію) та опосередкований (через створення у навчальному процесі педагогічних ситуацій, котрі потребують ширших знань, володіння різноманітними способами діяльності, що спонукає студента до самостійного вивчення проблеми) [6].

Отже, залучення студента у процесі навчання до науково-дослідної та професійно-практичної діяльності забезпечить спонукання самостійного пошуку розв'язання тих чи інших професійних проблем, зробить студента активним учасником власної професійної підготовки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На нашу думку, реалізація названих педагогічних умов розвитку творчого потенціалу фахівця в галузі дошкільної освіти сприятиме забезпеченню результативності професійної підготовки педагога, ефективному використанню всіх ресурсів та можливостей навчальних дисциплін, передбачених для вивчення у ВНЗ у процесі навчання у магістратурі спеціальності „Дошкільна освіта”.

Джерела та література

1. Алексеев Н. А. Личностно ориентированное обучение: вопросы теории и практики. – Тюмень, 1997 – 204 с.
2. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1982. – 192 с.
3. Гулай О. І. Структура навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців у вищій школі / О. І. Гулай // Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. Вип. 127. – 2012. Серія: Педагогіка. – Севастополь, 2012. – С. 6-10.
4. Єфіменко С. М. Розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. М. Єфіменко. – Кіровоград, 2015. – 20 с.
5. Жорнова О. Науково-методичне забезпечення навчального процесу у вищій школі: усталені нормативи та сучасні вимоги / Олена Жорнова, Ольга Жорнова // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 2. – С. 29-32.
6. Лаврентьева Н. Б. Педагогические основы разработки и внедрения модульной технологии обучения в высшей школе.: Дисс. ...докт. пед. наук. – Барнаул, 1999. – 344 с.
7. Мартишина Н. В. Становление и развитие творческого потенциала педагога в системе непрерывного педагогического образования : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Н.В. Мартишина. – Рязань, 2009. – 40 с.
8. Попова О. П. Развитие творческого потенциала будущего инженера в процессе профессиональной подготовки у высшего технического учебному закладу: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Попова Елена Петровна ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2009. – 20 с.
9. Серьожникова Р. К. Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Серьожникова Раїса Кузьмівна ; Південноукраїнський національний педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2009. – 48 с.
10. Сисоева С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія / Світлана Сисоева ; Нац. акад. пед. наук України, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ : Едельвейс, 2014. – 399 с.
11. Хмельковська С. В. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 /Хмельковська Світлана Володимирівна ; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського (м. Одеса). – О., 2005. – 20 с.

Referens

1. Alekseev N. A. Lichnostno orientirovannoe obuchenie: voprosy teorii i praktiki. – Tjumen', 1997 – 204 s.

2. Babanskij Ju. K. Problemy povysheniya jeffektivnosti pedagogicheskikh issledovanij / Ju. K. Babanskij. – M. : Pedagogika, 1982. – 192 s.
3. Gulaj O. I. Struktura navchal'no-metody`chnogo zabezpechennya pidgotovky` faxivciv u vy`shhij shkoli / O. I. Gulaj // Visny`k SevNTU : zb. nauk. pr. Vy`p. 127. – 2012. Seriya: Pedagogika. – Sevastopol', 2012. – S. 6-10.
4. Yefimenko S. M. Rozvy`tok intelektual'no-tvorchogo potencialu majbutn`ogo uchy`telya texnologij u procesi profesijnoyi pidgotovky`: avtoref. dy`s. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / S. M. Yefimenko. – Kirovograd, 2015. – 20 s.
5. Zhornova O. Naukovo-metody`chne zabezpechennya navchal`nogo procesu u vy`shhij shkoli: ustaleni normaty`vy` ta suchasni vy`mogy` / Olena Zhornova, Ol'ga Zhornova // Visny`k Kny`zhkovoyi palaty`. – 2012. – # 2. – S. 29-32.
6. Lavrent'eva N. B. Pedagogicheskie osnovy razrabotki i vnedreniya modul'noj tehnologii obuchenija v vysshej shkole.: Diss. ...dokt. ped. nauk. – Barnaul, 1999. – 344 s.
7. Martishina N. V. Stanovlenie i razvitie tvorcheskogo potenciala pedagoga v sisteme nepreryvnogo pedagogicheskogo obrazovanija : avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01 / N.V. Martishina. – Rjazan', 2009. – 40 s.
8. Popova O. P. Rozvy`tok tvorchogo potencialu majbutn`ogo inzhenera v procesi profesijnoyi pidgotovky` u vy`shhomu texnichnomu navchal`nomu zakladi: avtoref. dy`s... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Popova Olena Petrivna ; Klasy`ch. pry`vat. un-t. – Zaporizhzhya, 2009. – 20 s.
9. Ser`ozhny`kova R. K. Formuvannya tvorchogo pedagogichnogo potencialu majbutn`ogo vy`kladacha u procesi profesijnoyi pidgotovky` v universy`tetii : avtoref. dy`s... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / Ser`ozhny`kova Rayisa Kuz'mivna ; Pivdenoukrayins`ky`j nacional'ny`j pedagogichny`j un-t im. K.D.Ushy`ns`kogo. – O., 2009. – 48 s.
10. Sy`soyeva S. O. Tvorchy`j rozvy`tok faxivciv v umovax magistratury` : monografiya / Svitlana Sy`soyeva ; Nacz. akad. ped. nauk Ukrayiny`, Ky`yiv. un-t im. Bory`sa Grinchenka. – Ky`yiv : Edel`vejs, 2014. – 399 s.
11. Xmel`kovs`ka S. V. Formuvannya tvorchogo potencialu majbutnix uchy`teliv inozemny`x mov u procesi faxovoyi pidgotovky` : avtoref. dy`s... kand. ped. nauk: 13.00.04 /Xmel`kovs`ka Svitlana Volody`my`rivna ; Pivdenoukrayins`ky`j derzh. pedagogichny`j un-t im. K.D.Ushy`ns`kogo (m. Odesa). – O., 2005. – 20 s.

Емчик Александра. Педагогические условия развития творческого потенциала магистров дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки. В статье выделены и проанализированы педагогические условия развития творческого потенциала магистров дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки. Автор выделяет следующие основные организационно-педагогические условия развития творческого потенциала магистров дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки: научно-методическое обеспечение творческой деятельности студентов в процессе обучения; обеспечение квалифицированного творческого сопровождения профессионально-личностного становления и развития студента; организация творческой образовательной среды; стимулирование и активизация самоопределения и самореализации студентов в процессе научно-исследовательской и самостоятельной практической творческой деятельности в процессе профессиональной подготовки. В статье сделан вывод о том, что реализация названных педагогических условий развития творческого потенциала специалиста в области дошкольного образования будет способствовать обеспечению результативности профессиональной подготовки педагога.

Ключевые слова: педагогические условия, творческий потенциал, педагогические условия развития творческого потенциала магистров дошкольного образования.

Iemchyk Aleksandra. The pedagogical conditions of the development of the creative potential of masters of preschool education in the process of professional training. The pedagogical conditions of the development of the creative potential of masters of preschool education in the process of professional training are singled out and analyzed in the article. Author selects such main organized pedagogical conditions of the development of the creative potential of masters of preschool education in the process of professional training as: scientific and methodical providing of creative activity of the students in the process of education; providing of the qualified creative support of the professional personal becoming and development of the student; organization of the creative educational environment; stimulation and activation of the self-determination and self-realization of students in the process of scientific-investigating and independent practical creative activity of students in the process of professional training. The conclusion is made in the article that the realization of named pedagogical conditions of the development of the creative potential of specialists in the area of preschool education will promote the effectiveness of the professional training of pedagogues/.

Key words: pedagogical conditions, creative potential, pedagogical conditions of the development of the creative potential of masters of preschool education.